

Yangi davrda Singapur ta'lim tizimi

Nurullayev Oybek

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti tarix yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Bugun ta'lim iqtisodiy va ilmiy-texnik taraqqiyotning hal qiluvchi omili, jamiyatning ijtimoiy tuzilmasini shakllantirish, unda ijtimoiy maqomlarni taqsimlash mexanizmi hisoblanadi. Buni ayni paytda xorijiy davlatlarda ta'lim tizimini rivojlantirish va takomillashtirish orqali yuksak bilim va ko'nikmaga ega kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratilayotganidan ham anglash mumkin.

Kalit so'zlar: Ta'lim tizimi, Singapur, ilmiy-texnik rivojlanish,

Masalan, maorifga ulkan sarmoya kiritib, yuksak natijalarga erishayotgan davlatlardan biri — Singapurni olaylik. Singapur Britaniya mustamlakasi bo'lgan davrda ichki sanoat, asosan, mineral yoqilg'i va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlashga ixtisoslashtirilgan edi. Shunga qaramay, o'sha davrda ham ta'lim fidoyilari yashirin tarzda bo'lsa-da, milliy ta'limni yuk-saltirishga, taraqqiy ettirishga o'zlarida kuch va jasorat topa olgan. Eng muhimi, qanday siyosiy-ijtimoiy voqelik ro'y bermasin, Singapur o'zi tanlagan yo'lda barqaror davom etgan. Mustamlakadan qutulib, ozodlikka chiqqach, o'zini juda tez o'nglab olganining bosh sababi ham shu aslida. Bugun Singapur ilmiy-texnik rivojlanish sohasida jahonda yetakchilardan biriga aylandi. Dongdor xorijiy oliy o'quv yurtlarida ilm-fanning eng zamonaviy yo'nalishlari va ilg'or texnologiyalar sohasida mutaxassislar tayyorlashga kelganda, Singapurdan «najot» topish rasm bo'ldi. Yer shari miqyosida olganda, Singapur olimlarining ko'pligi bo'yicha eng kuchli 47 davlat orasida beshlikka kirgan. Ta'sirchan tomoni shuki, Singapur yalpi ichki mahsulotga nisbatan ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlariga mablag' sarflash bo'yicha sobiq mustamlakachisi — Buyuk Britaniyani ham ortda qoldirdi. Singapurda umumiy ta'lim tizimi uch bosqichdan iborat. Mamlakat ma'muriy jihatdan 4 ta ta'lim hududiga bo'lingan bo'lib, har birida 7 ta maktab klasteri mavjud. Ular o'rtacha 12—14 boshlang'ich va o'rta maktabni o'z ichiga oladi.

PIRLS (Ifodali o'qish bo'yicha yutuqlarni o'rganuvchi xalqaro tadqiqot markazi) xodimlari o'tkazgan tadqiqotga ko'ra, Singapur aholisi savodxonlik borasida dunyoda 1-o'rinda turadi. Singapurlik maktab o'quvchilari 1995-yildan buyon,

ayniqsa, matematika va tabiiy fanlar (TIMSS) bo'yicha o'tkaziladigan nufuzli xalqaro tanlovlarda eng yaxshi natijani ko'rsatmoqda. Shu o'rinda, Singapur ta'lim tizimi qanday qilib bu darajaga yetgani, uning zamirida nimalar yotishi ko'pchilikni qiziqtiradi. Bunda, avvalo, davlat tomonidan olib borilgan jiddiy islohotlar beqiyos ahamiyat kasb etganini unutmazlik lozim. Jumladan, 1961—1991- yillarda Singapur hukumati maktab tizimi mustaqilligi va moslashuvchanligini oshirish, shuningdek, mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasini ko'tarish, yoshlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoit yaratishga doir ko'plab choratadbirlarni amalga oshirdi. Maqsad faqat o'quvchilar shuurini turli fan bo'yicha ilg'or bilimlar bilan to'ldirish emas, balki ularda hayotiy ko'nikma va mas'uliyat hissini shakllantirish, birdamlik, o'zaro yordam, yurtiga va ishiga muhabbat, qiziquvchanlik, intiluvchanlik, jasorat va moslashuvchanlik jihatlarini qaror toptirish kabi dolzarb va nozik masalalarga e'tibor qaratilgan. Singapurda o'quvchilar 6 yoshdan maktabga qabul qilinadi. Boshlang'ich maktabda o'quvchilar matematika, ingliz tili, etika, musiqa va jismoniy tarbiya kabi fanlardan asosiy bilimlarni oladi. 6-sinf oxirida ular o'rta maktabda o'qishni davom ettirishga munosib ekanini isbotlash uchun PSLE yakuniy imtihonini topshiradi. Ma'lumot o'rnida aytish kerak, PSLE milliy imtihon hisoblanadi. Sinovlar ingliz tili, ona tili, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha o'quvchilarning bilim darajasini tekshirishga qaratilgan. Umumiy o'rta ta'lim 4 yil davom etadi. Ushbu bosqichda o'quvchilar texnika sohasini, buxgalteriya hisobi, shuningdek, davlat tili va xorijiy tillarni o'rganishga ixtisoslashtirilgan yo'nalishlardan birini tanlashi mumkin. Bu bosqichdan so'ng umumta'lim maktablari bitiruvchilari uch yillik bilim yurti (texnikum)ga yoki ikki yillik texnika institutlariga o'qishga qabul qilinadi. Talabalar ushbu o'quv dargohlarida quyidagi sohalar bo'yicha mutaxassisliklarga ega bo'ladi: muhandislik, aloqa, raqamli texnologiyalar, biotexnologiya va buxgalteriya hisobi. O'qishni tugatgan bitiruvchilarga ishga joylashish imkonini beruvchi diplom topshiriladi. Shuningdek, bu bosqichdan so'ng bitiruvchilar oliy ta'lim muassasalarida ham o'qishi mumkin. Singapur ta'lim tizimida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) muhim rol o'ynaydi. Bu talabalarning innovatsion g'oyalar yaratish malakasiga ega bo'lishini ta'minlaydi. Singapur maktablarini kompyuter bilan jihozlash darajasi havas qilgulik, aniqrog'i, o'rtacha olganda, har 5 nafar o'quvchiga bir kompyuter to'g'ri keladi. Shu bilan birga, maktablarning 95 foizi internet tarmog'iga ulangan. Bu o'qituvchilarning o'quvchilarga masofaviy ta'lim berishi uchun ayni muddao. Singapurda boshlang'ich ta'lim majburiy bo'lib, ota-onalar muassasaga pul to'laydi.

Ta'lim xarajati oyiga 9,4 AQSH dollari va yiliga bir marta to'lanadigan 79,4 AQSH dollarini tashkil qiladi. O'rta ta'lim uchun ota-onalar har oyda 14,4 dollar va har o'quv yili uchun bir marta 115,5 dollar to'laydi. Universitetgacha bo'lgan davr ta'limi uchun xarajat oyiga 19,5 dollarni va yiliga bir marta to'lanadigan 158,8 dollarni tashkil etadi. Singapurda davlat ajratadigan barcha mablag'lar, shuningdek, o'quv to'lovlari maktab fondiga tushadi. Klaster rahbarlari esa mablag'lar nimaga sarf etilgani haqida muntazam ommaviy axborot vositalari orqali hisob beradi. Maktabda o'quvchining ota-onasi bilan o'qituvchilar o'rtasida faol hamkorlik yo'lga qo'yilgan. «Ota-ona va maktab hamkorligi» deb nomlangan maxsus dastur doirasida quyidagi ishlar amalga oshiriladi: a) o'quvchilar uchun qulay sharoit yaratishda ota-onalar yordami; b) maktab va ota-onalar o'rtasida ma'lumot almashish; d) turli tadbirlarni hamkorlikda tashkil etish, masalan, maktab nashrlariga obuna, ota-onalar ishtirokidagi konferensiyalar; e) muntazam ravishda ota-onalarga o'quvchilarning o'zlashtirishi to'g'risidagi axborot va hisobotni taqdim etish orqali o'quvchini to'la nazorat qilish; f) maktab ishlarini yaxshilash maqsadida qarorlar qabul qilish jaryonida ota-onalar fikrini inobatga olish. Singapur ta'lim tizimining o'ziga xosligi — o'quvchining xohishiga qarab (yoki ota-onasining maslahatiga ko'ra) o'qituvchi tanlanadi. Mamlakatda o'qituvchilar malakasini oshirish sohasida Milliy ta'lim instituti (MTI) faoliyat yuritmoqda. Ushbu institutda o'qituvchilarni uch yo'nalish bo'yicha qayta tayyorlash kurslari mavjud: 1) professional o'qituvchilik; 2) ta'lim vazirligida faoliyat yurituvchi mutaxassis; 3) maktab ma'muriyati boshlig'i. Bundan tashqari, institut dunyodagi eng yaxshi pedagogik amaliyotlarni tahlil qilish bo'yicha faol tadqiqot ishlarini olib boradi. Ta'kidlash joizki, ushbu institut mamlakatdagi malakali pedagog kadrlar tayyorlash bo'yicha yagona institutdir.

Foydanilgan adabiyotlar:

1. Мамараджабов, Б. (2023). САУДИЯ АРАБИСТОНИДАГИ ЎЗБЕК МУҲОЖИРЛАРИ ТАРИХИ: МУВАФФАҚИЯТЛИ АССИМИЛЯЦИЯ ВА ЙЎҚОТИЛГАН МИЛЛИЙ ИДЕНТИКЛИК. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(S/6).
2. Mamarajabov, B. N. M. O. G. (2023). MARKAZIY OSIYODA ARABLAR BILAN BOG'LIQ IJTIMOIIY QATLAMLAR. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3(5), 1048-1052.

3. Mamarajabov, B. N. M. O. G. (2022). ARABISTON YARIM OROLIDA DAVLATCHILIKNING SHAKLLANISHI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(10), 118-121.
4. Nazirov, B., & Bozorov, K. (2023). ACHIEVEMENTS OF UZBEK FOOTBALL IN THE YEARS OF INDEPENDENCE: ANALYSIS AND RESULTS. *International Bulletin of Applied Science and Technology*, 3(3), 443-450.
5. Nazirov, B., & Qalandarova, M. (2023). XUNNLAR TARIXI: TAHLIL VA NATIJALAR. *Евразийский журнал социальных наук, философии и культуры*, 3(2), 197-202.
6. Nazirov, B. (2018). Хитойнинг ўзаро алоқалар тарихига бир назар: илк ўрта асрлар мисолида. “Ноширлик ёғдуси”